

**Erasmi a Chokier Tractatus iurisdictionis ordinariae in
exemptos, illorumque exemptione ab ordinaria
iurisdictione**

in duos tomos distinct.

I. Scholia in Constitutionem Concilii Lateranensis. II. Conservatorias
Ecclesiasticas quaest. 130. III. Conservatorum Laicorum materiam,
Tribunali viginti duûm virum Leod. adoptatam comprehendens

**Chokier, Érasme de
Coloniae Agr., 1684**

§. Quintus. Summarium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61908)

facile dici non possunt, & ideo male suo officio negligenterque functi dicendi sunt, postremo est etiam hæc sententia ex mente Concilii Tridentini, *sess. 13. cap. 5. incip. Et quoniam de reformat.* Statuentis, quod si quisquam criminolus per surreptionem vel obreptionem fictis vel etiam probabilibus ex causis absolutionem à publico aliquo crimine vel etiam delicto remissionem obtineat, poterit Episcopus non oblitante ejusmodi gratia, pro ut delicti qualitas expostulabit, statuere atque animadvertere.

(17) *Quod idem Exempti metu pœna à suis arceantur insolentis.* Rectè intendit Pontifex, ut Exempti metu pœna à peccandi occasione arceantur, nulla enim ratione efficacius arceri possit, quam talione & supplicii similitudine. Res est impetiosa timor inquit Martialis *lib. vi. Epigr. sequentibus distinctis:*

*Quod si me tonsor cum strigilla novacula supra est
Tunc libertatem divitiisque roget*

*Premittam? Nec enim rogat illo tempore tonsor
Latro rogat: Res est imperiosa timor.*

(18) *Et alii eorum Exemplo perterriti prosilire ad similia merito perhorrescant.* Ut alieno malo doceantur, periculumque ex aliis faciant ipsis quod ex usa fiat, inquit Terentius & galafius Pontifex censuit pœnas esse exacerbandas & augendas, ut cœteri à scelere ultionis istius terrore revocentur. *text. c. Prater 17. quest. 4. l. aut facta §. fin. ff. de penis. Navar. de Regular. Comment. 4. numer. 52.* Punitioes enim fontium alios à peccando revocant, rectè Juvenalis Satyra 8.

*Respice quid moveant leges, quid curia mandet
Proemia quanta bonos manet quam fulmine iusto
Et capio & tutor ruerint damnante senatu
Pirata cilecum.*

Et illud Calixtæ Papæ:

Iustum est, ut qui divina contemnunt mandata, severioribus cortigantur vindictis. Quatenus cœteri talia committere timeant, & omnes gaudeant fraterna concordia, & cuncti sumant severitatis atque bonitatis Exemplum, *ca. istum est 23. quest. 3.*

§. QUINTUS.
SUMMARIUM.

1. Negligentes qui dicantur.
2. Dissoluti quis dicatur.

3. Ordinarii qui dicantur.
4. Citatio personalis quando necessaria.
5. Dissoluti

5. Dicitio alioquin est conditionalis.	13. Dilatio qua dicitur congrua.
6. Certum quid dicatur.	14. Quid in dilacione concedenda considerandum.
7. De citatione per edictum.	15. A brevitate termini quandoque non appellatur.
8. Citationis tres modi.	16. Appellatio ab interlocutoria prohibita est, cum appellatio à diffinitiva prohibetur.
9. Relatio executionis debet esse certa.	
10. Citatio male executia possit iterari.	
11. Monitio quatuorplex.	
12. Sufficit unica monitio.	

(59) **E**T si circa hoc (60) negligentes fuerint Diocesani, (61) & alii locorum ordinarii (62) eosdem quibus Exemptorum correctio huiusmodi competit (63) personaliter si illorum copia (64) & notitia haberi poterit; (65) alioquin (66) vel si nullus in partibus Exemptorum ipsorum certus inde fuerit, (67) eos quorum sua in pramissis interesse putaverit, (68) per edictum publicum (69) Cathedralium seu aliorum Ecclesiarum locorum, in quibus Exemptorum iudices huiusmodi residere (70) seu multorum eorumdem Exemptorum iudicibus existentibus ipsos Exemptos deliquisse contigerit (71) valvis affigendum (72) moneant, ut ipsi tales Exemptos delinquentes & criminosos puniant & castigent (73) infra competentem terminum monentium ipsorum arbitrio moderandum.

SCHOLIUM.

1 (59) **E**T si circa hoc: De explicatione dictionis circa, tradit Albertus de Pergamo de præpositionibus num. 14. ubi dicit, quandoque significare idem quod in, quandoque proximitatem, quandoque continuationem.

(60) *Negligentes fuerint.* Negligentia quando dicitur committi, & ad quem devolvatur iurisdiclio, tradidimus in tractatu Exemptionum diversis in locis, lib. 2. quest. 8. nu. 20. lib. 4. quest. 30. 51. & 60. Aliud proinde obtinet, si legitime essent impediti, quo casu ne quidem protestatione opus erit. Paulus Lancel. in fr. Canon. lib. 1. e. qui eligere possint §. interdum in gloss. vers. impediti. De negligentia vide copiosius infra Scholio 74.

2 *Diocesani.* Quis Diocesani appellatione comprehendatur, scripsimus tractatu de Exemptionibus, lib. 1. quest. 1. num. 6. & seqq.

(61) *Et alii locorum ordinarii.* Ordinariorum nomine censentur, quicumque Prælati jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, de quibus gloss. in *Clement. 1. 3. in verb. Proprii, de rebus Ecclesie non alienandis.* Item alii quicumque jurisdictionem habentes canone præscriptione vel privilegio, de quibus scripsi, d. g. 1. num. 9. Præterea Vicarii Episcoporum, vide d. g. 1. n. 10.

(62) *Eosdem quibus Exemptorum correctio competit.* Canone, præscriptione vel privilegio, hinc enim modis jurisdictionem acquiri ostendimus. *Tract. de Jurisdic. Ordin. Exempt. lib. 1. per tot.*

(63) *Personaliter si illorum copia.* Citati enim debet personaliter is, qui in Civitate est. *Vantius de nullis. tit. de nullis. ex defectu citat. numer. 83.* id est, cujus præsentia vel barbara vocabulo copia haberi potest, qua de re And. Alciat. l. apud Labeonem ff. de verb. significat.

(64) *Et notitia haberi poterit.* Si enim ignotus aut incertus sit is qui citari debet, necesse citatione personali, uti inferius ostendetur non est, *Scholia 66. & seqq. adde Gaill. lib. 1. obs. 57. num. 5. 4. 6.*

(65) *Alioquin.* Hæc dictio facit conditionem, quasi dicat, si hoc factum non fuerit, *Tiraquellus de re tract. consang. §. 8. glo. 6. n. 1.*
 (66) *Vel si nullus in partibus Exemptorum certus fuerit.* Certus dicitur, qui liquido apparet & occultiore sensu deprehenditur derivatione à cernendo ducta. *Jacobus Spiegelius in lexico juris verb. certum.* Itaque in omni materia quicquid ex ipsa rei nominatione vel alia certa demonstratione per se vel per relationem ad aliud apparet. Quid, quale & quantum sit, certum dici potest & si unum ex his deficiat, non modo in obligatione, sed etiam in alia materia incertum dici debet. *late Petrus Loriotus l. certum. n. 4. ff. si cert. pec.*

(67) *Eos quorum sua in præmissis interesse putaverunt.* Citandos plane eos esse, qui sua interesse prætendunt, tradit & late probat Anton. Gravatus ad Vestrium. in *praxi Romana lib. 5. cap. 13. num. 10.* Sed si specialis esset contradictor, generalis citatio non sufficeret, sed requireretur specialis citatio, *Vantius ubi supra de nullis. defectu citat. num. 142.* Quando pars enim quæ tædi potest est certa, tunc nominatim & specificè debet fieri citatio, *tex. cap. fin. & ibi Gem. de elect. in 6.* Citatioque per edictum, quando persona scitur vel sciri potest, non valet, *Felin. cap. gratum col. pen. de offic. del. Cardin. conf. 144. Mohodanus decis. 8. de fide inst.*

(68) *Per edictum publicum.* De citatione per edictum illius formula & executionis modo vide Vestrium in *praxi Rom. lib. 5. cap. 2. numer. 1. 4.* & ibidem *Gravatus num. 9.* Præterea ea omnia, quæ ad materiam spectant fusè complectitur Sebastianus Vantius de nullis. tit. de nullis. defectu Citationis per tot. *Andreas Gaill. lib. 1. obs. 57. & alii.* Quorum scripta ne prolixior sim, operæ præteritum non fuit hic transcribere, suffecerit digito ostendisse. *Adde Barth. Extravag. ad reprimendum verb.*

verb. per edictum. Late Felin. cap. quoniam frequenter, num. 14. & seqq. ne lite non contestata.

(69) Cathedralium seu altiarum Ecclesiarum locorum, in quibus Exemptorum iudices residere. Idque ut ejusmodi citatio per edictam verisimiliter ad eorum notitiam pervenire possit. Vantius de nulli. ut. de nulli. ex defectu citationis n. 144. Si enim citatio fieret aliis in locis remotioribus ab eorundem residentia, eos non arctaret. Vantius d. num. 144. Notandum bene, executionem factam pro valvis Ecclesie Cathedralis sufficere etiam si in admissione habeatur, quod fieri debeat in Ecclesia Parochiali. Quia citatio ita facta est pugnior. Achilles à Grassid. dec. 19. de dolo vel cont. Clem. causam de elect. & elect. glo. Clem. 1. de iud.

(70) Seu nullis eorundem Exemptorum iudicibus existentibus ipsos Exemptos deliquisse contigerit. Si Exempti nullis in partibus immediatis vel mediatis habeant iudices, tunc immediate subjacebunt Pontifici. Idque ne dentur Achephali, id est sine capite sive rege sicuti locustæ, c. nulla ratio, ubi glo. d. ff. 93.

8 (71) Valvis affigendum. Modus exequenda citationis triplex est. Unum personam si haberi potest. Alius ad domum cum persona apprehendi non potest. Tertius præ valvis Ecclesie. Vantius d. ut. de nulli. ex defectu citationis, numer. 139. Debetque executoris relatio esse certa & specifica de modo & specie factæ executionis alioquin executio relatioque executoris tanquam obscura & incerta non valet. Vantius ubi supra d. num. 139. Sed an satis sit valvis affigere, an vero præterea opus sit publicare & legere hanc monitionem, dubitari possit? Achilles à Grassid. dec. 14. de dolo. & cont. Regulariter censet sufficere affixionem nisi commissionis forma requiratur, utpote quod in commissione executionis adjectum sit affigendum publicandum & exequendum, laudatque hanc in suam sententiam, Cassadorum dec. 4. de dolo, & cautione. Utrum autem citatio male executâ à novo in melius executioni possit demandari, idem Achilles d. dec. 14. censuit posse.

11 (72) Moneant ut ipsi tales Exemptos delinquentes puniant & castigent. Monitio alia generalis, alia specialis, uti in hac specie monitionis pro punitione malefactorum tradit Henricus Botteius tract. de Sinodo Episcopi artic. 1. concl. 13. num. 186. Habetque ejusmodi monitio vim citationis peremptorie, inquit Amadeus de Castello, tract. de sindicatu, numer. 212. verb. & dicti Domini sindici monuerunt. Est autem adeo necessaria præcedens hæc monitio ignorantibus, ut si ea commissa ordinarius quicquam adversus Exemptos attenter vel procedat vicibus non subsistat. Amadeus d. numer. 212. forma enim constitutionis hujus non servata actus contrahit, Præses in locis legalibus loco à vi forme. Satisque est, ut ista monitio fiat per modum vel viam simplicis requisitionis, nec requiritur solemnis citatio, sed sufficit quod sit extrajudicialis. Abb. cap. per venit. 2. cap. ex una, cap. qualiter de appell. An

An requirantur plures, vel sufficiat unica? vide eundem Abbatem, *cap. cum causa de officio de leg. Paul. Lanc. instit. Canon. lib. 2. de Clericis non resid. §. si tandem in glo. verb. moniti*. Ubi cum distinctione concludit sufficere unicam monitionem. Et ut omnis disputatio tollatur in alia materia in differente unica pro tribus adhibito termino peremptorio tollatur in alia materia in differente unica pro tribus adhibito termino peremptorio fieri poterit secundum formam a legislatore praescriptam. *in l. non nunquam autem ff. de iudicis*, de quo etiam apostilla ad Abbatem. *d. cap. cum causa num. fin. in fine*. Sed in materia hujus constitutionis tanta solemnitate opus non est, quia Pontifex omnem juris positivi solemnitatem sustulit, uti ante notatum est. *Scholio 87. & seqq. & proinde unicam monitionem sufficere concludendum est. Barth. in Extravag. ad reprimendum verb. in termino. Clem. sepe de verb. sig. l. i. tit. §. Imperator ff. de leg. 2. id quo etiam ostendam inferius. Scholio 200.*

(73) *Infra competentem terminum monstratur ipsorum arbitrio moderandum.*
Terminus & dilatio debet esse congrua pro ut iudicantis religio aequum esse censuerit. *Vant. d. ut de nulli. ex des. En. citat. num. 70. Cassador. dec. 7. de dilat. c. 2. ubi de de dilat.* Quae autem breves, quae longiores, quae congruae dilationes censenda sint, peti poterit Jacobo Menochio, *de arbit. iudicium lib. 2. cont. 1. casu 53.* Quid autem si terminus praefixus sit nimis brevis, vide Innocentium *cap. super eo de appell. Abb. cap. de causis de officio delig.* Cavendum erit, ne brevis nimis terminus constituatur, nam regulariter a brevitate termini daretur acta appellandi, *Cesar Contardus Rep. l. diffamari cap. 5. num. 61. Bal. l. Sed si per praeatorem §. au. praeator ff. ex quibus caus. majores. Innoc. cap. 1. de dilat. Barth. l. 2. num. 22. & seqq. ff. de appel.* Quia regulariter appellati potest ab iniquo iudicis arbitrio. *Ces. Contard. d. loco num. 62. gloss. & DD. l. si qua passio ff. de verb. sig.* Cum itaque certa Regula statui non possit, debet in statuendo termino haberi ratio temporis, aetatis, personarum, locorum, valetudinis, qualitatibus, negotiorumque circumstantiarum quas omnes iudex lyncis oculis considerare & perspicere debet. *Contardus ubi supra num. 56. gloss. cap. fin. in verb. competentis de elect. in 6. Idque non in forma iudicii, sed de plano & sine iudicii strepitu velo levato parteque non citata, ac ut dicitur in sua camera vel iusticia. Fel. ca. 1. num. 13. vers. 7. de prob. Cesar Contard. ubi supra num. 67.* Ergo tutius erit eligere medium viam, nam medium tenere beati, inquit Castrensis *l. continuis 137. §. cum ita ff. de verb. obligat. & Martialis lib. 1. Epigram.*

Illud quod medium est atque inter, utrumque probatur.

Et Horat. *lib. 1. Epist.*

Vixit est medium visorum utrumque redactum.

Porro quod haecenus diximus regulariter a brevitate termini appellari posse, non videtur in casu hujus constitutionis posse obtinere. Nam infra ostendemus *Scholio 7 num. 26*

num. 26. à sententiis in causa correctionis appellari non posse. Ergo neque à brevitate dilationis, quæ est sententia quædam istius cause interlocutoria. Tum, quod prohibita appellatione in causa, prohibita etiam censetur appellatio ab interlocutoria ejusdem cause. *Antonius Nicellus tract. de concordis glossarum concordia 6. num. 107.*
 16 Tum, quia accessorium sequi debet naturam principalis. Tum, quia quod non conceditur directo, non debet concedi per indirectum. *cap. cum quod de reg. jur. in 6.*
 Tum denique, quod ratio prohibitionis appellationis æque militet in interlocutoria, sicuti in definitiva, *Felin. in Rubr. de re jud. numer. 7. vers. ceterum.* Scilicet ne delicta diu maneant impunita.

9. SEXTUS.

SUMMARIUM.

1. Negligens quis dicatur.	10. Dicitio nullatenus quid designet.
2. Negligentia Prælati qualiter probetur.	11. Sub hac dispositione Episcopi non comprehenduntur.
3. Diligentia qualiter probetur.	12. Pontifex rescribendo ordinarius, num. num. eorum jurisdictionem excusare vel delegare videatur.
4. Ob negligentiam sit de volutio ad superiorem.	13. Ordinarius an apprehendere possit exemptum.
5. Terminus à lege vel homine debet precedere, antequam quis jure suo privetur.	14. Constitutiones Pontificum sumunt interpretationem à jure communi.
6. Dicitio seu quid denotet.	15. Exempti non subiciuntur tortura ab ordinario.
7. Dicitio tum quid designet.	16. Ordinarius an subdeleget examinatorium.
8. In eo, in quo quis delinquens est puniendus.	
9. Ob negligentiam privatur quis jurisdictione.	

(74) **E**T si ipsi moniti in hoc negligentiores fuerint (75) & id adimplere neglexerint (76) seu recusaverint (77) tunc (78) in eo, in quo delinquunt, puniantur (79) cognitione ejusmodi ea vice sint privati (80) & se non intromittant (81) sed Divesiani & alii locorum ordinarii hujusmodi (82) contra tales exemptos delinquentes & criminosos (83) autoritate nostra (84) ad inqui-